

SUCA i SUC, 'turó prominent', 'cap', mot germà de a) l'oc. *suc*, *suca*, id. i 'cim del cap', i it. ant. i dial. *zucca* 'punta del cap', 'cap', que en parlars del Nord d'Itàlia també designa un puig prominent; i amb un d'aquests sentits, o tots dos, s'estén per l'Est francès, fins a Bèlgica, i pel Nord d'Itàlia fins al Friül i els països balcànics; origen incert, si bé probablement pre-romà; l'obscuritat augmenta perquè és més incert encara: b) si hi ha o no hi ha comunitat d'origen amb l'it. *zucca* 'carabassa', que sembla tenir parentela en grec; c) si n'hi ha amb el gascó i oc. occid. *tuc* 'cim punxegut', 'turó'; i, d'altra banda, d) amb el llgd. *tucà* 'carabassa'; que seran així mateix pre-romans; en realitat no hi ha indicis fermes que hi hagi parentiu originari entre els mots que signifiquen cucurbitàcies i els que designen un cim del terreny o del cap, com sigui que es tracta de mots tan breus i és cosa de cims aguts o més prominents que arrodonits; encara que hi pugui haver hagut contactes i confusions, com que l'àrea de b i c és mediterrània i la dels altres dos és més nòrdica és probable que l'origen d'aquells sigui en part, o del tot, independent del dels altres; d'altra banda és improbable que els noms de la carabassa tinguin el mateix origen que els del cim, puix que és punxegut i no arrodonit; b deu ser proto-mediterrani, mentre que a i c podrien ser indoeuropeus i potser relacionats entre ells, amb forma (a) TSUKKA i (c) ØUKKA. □ 1.ª doc.: *suca* 1337; en llengua d'oc tant *suc* com *suca* es documenten des del S. XIII, i *sucada* i *ensucat* ja en el XII; l'it. *zucca* 'cap' ja en Dante i Boccaccio.

La qüestió del mot present forma part d'un gran problema etimològic molt ardu i discutit, que pertany més a França i Itàlia que al català, al qual només afecta tangencialment. És un tema de projecció europea molt vasta i complexa, que ací no podrem estudiar a fons, ni resoldre'l ens toca gaire a nosaltres. Com que tanmateix afecta els nostres Pirineus, i no ens sembla prou ben encarat fins ara pels col·legues especialitzats en el gallo-romànic, n'exposarem els fets catalans i hi aportarem algunes idees no exposades fins ara, que deuran fer avançar la qüestió.

Un doc. de 1337, en el curs d'unes afrontacions de l'Albera, diu que el terminal va «de --- et de *suca* de Recazens, serra, serra ---» (*InvlC*), és a dir que des del cim de l'Albera que domina el castell de Requesens (terme de Campmany, al costat de la Jonquera) va seguint serra enllà per la carena del Pirineu, que avui forma frontera entre els estats francès i espanyol, separant el Rosselló de l'Empordà.

El nostre mot és més o menys viu, almenys com a genèric toponímic, si bé molt més esclarissat que en el domini oc., però tanmateix amb arrelament tan ferm, en el país, que impedeix de creure en una importació o propagació d'un terme foraster. En el Vallespir, a diversos pobles de la zona central de la comarca (entorn d'Arles, ja no a Sant Joan la Cella ni cap al Voló), vaig sentir *šúk* en el sentit de 'puig', 'punta d'un turó prominent' (1959). De la banda empordanesa, *Les Suquetes* és un orònim menor a Vilanova de la Muga, entre

aquest riu, el riu Manol i la Riera de Figueres, que conflueixen prop del límit E. del terme: es tracta d'uns petits cims, uns 2 km. a ponent de l'aiguabarreig dels rius (1958).

Altament, recordo haver-ne trobat alguns altres a l'Alta Garrotxa; en tot cas són molt conegudes *Les Assuques*, dos cims parions, rogencs, i de forma prominent i singular, entre la vall de Camprodon i l'Alta Garrotxa uns 6 km. a l'Est de la vila, a la partió d'aiguavessos entre les dues comarques, visibles des de molt lluny perquè són més alts i molt destacats per damunt de la planera Serra del Navà que separa l'una de l'altra; veg. les repetides descripcions, des de les diferents rodalies en el *Pirineu Català* de Cèsar A. Torras (vol. I, 6, 70, 87; II, 55; IV, 39).

Més a l'O., en cat., l'àrea d'aquest mot curiós sembla cessar, fora de l'isolat *Sucs* [1359] despoblat immediat O. de Lleida (on, de fet, em cridaren l'atenció diversos turonets, 1956); i no ressorgir fins molt més lluny, a l'Alt Aragó: la *Sierra de las Sucas* gegantesc brançal immediat al Mont Perdut, del qual es desprèn al SE., per un seguit d'ardides puntes, a la dreta de l'Alt Cinca, entre la vall d'Escuaín i la d'Espierba (que ja baixa cap a Bielsa).

En un mot, res hi ha en tot això de «mammelon» ni d'arrodonit: tot són puntes agudes o de singular i prominent aspecte.

En el sentit de 'cap', o punta del cap, humà o de les bèsties, el mot mostra en català una difusió encara molt més àmplia. Fa l'efecte de ser un terme ja decadent a l'E. Mj., però que hi havia tingut abans un antic i vast arrelament, i ha restat només en esferes conservadores de llenguatge: el vocabulari dels pastors; les dites proverbials, de vell i prestigiós renom. Que *açucar* era un vell mot d'aquest llenguatge, però encara ben comprès en la segona meitat del S. XIV, amb el sentit afectiu de 'capissar, comprendre, concebre (pensament)', ho veiem per un fragment d'un poema juvenil d'Eiximenis (mj. S. XIV) que aquest va incorporar de vell en el *Terç del Crestià* (aa. 1382-6), a penes proficaciant-ne alguns mots (veg. més detalls sobre la proficaciació a *LLUCAR* i *CUC*, II, 1077b49, i en el meu article de la *Miscel·lània Sanchis Guarner*): «Lo proverbi del bon vi / diu així: / Que qui ben veu, bé alluca, / qui ha bon cap bé açuca, / qui ha bons peus bé atruca, / mas sobretot: / lo bon vy mata la cuca» (*Terç*, 182). La grafia amb ç té aquí gran autoritat, com sigui que Eiximenis vivia en el P. Val. a bona part del qual encara es distingien fònicament ç i ss en el S. XIV.

On aquest derivat del mot i els anàlegs, s'han conservat millor, és en les conservadores terres de Mallorca i dels Monts Ibèrics; i això en el llenguatge pastoral o en voltes expressions afectives: a Mallorca en la forma *sucar*, en el Continent *assucar*. Ja a primers del S. XIX, l'humorista mallorquí Rafael Tous, en un poema de disbarats, escrivia *sucada* 'cop de cap': «Cleopatra y March Antoni, / quant eran tan camaradas, / tomaran [derrocaren] casi, a *sucadas*, / sa torre de Babiloni: / Judas era testimoni, / y perque los acusà, /